

Ս. ՏԵՂԵԱՑ ԲԱՐՁՐ ՎԵՐԱՅՍԿՈՂԻ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

(HIGH CUSTODIAN)

Յորդանանի Վեհ. Ապստոլան Քազաւորի քարեխման կարգադրութեամբ Ս. Տեղեաց Բարձր Վերահսկողի (High Custodian of the Holy Places) պաշտօնին կարգուեցաւ Վսեմ. Բաղիկ Փաշա Նաշաշիպի:

Այս արքիւ 15 Յունուար երկուշաբթի կեսօրէ առաջ ժամը 10.30ին Ռաւոսայի պաշտօնատանին մէջ, կարգադրուած էր յատկ հաւաքոյր մը որուն հրահրուած էին Ս. Բաղիպին յոյն կրօնական պետերը, կառավարական կազմն ու Հիւպատոսական Մարմինը:

Մասնաւոր հրահրի վրայ Պատրիարքարանիս կողմէ այն հաւաքոյրին ներկայ գտնուեցաւ Դեր. Տեղապան Հայրը, ընկերակցութեամբ Հոգ. Տ. Գարեգին Արք. Գազաննեանի եւ Բարձրագոյն Տիար Կարպիս Հինդեանի:

Հաւաքոյրի ընթացքին կարգադրուեցաւ Վեհ. Քազաւորին արքայական հրովարտակը որով կը հաստատուէր Վսեմ. Բաղիկ Փաշա Նաշաշիպին իր Ս. Տեղեաց Բարձր Վերահսկողի պաշտօնին մէջ:

Իր պատմական նշանակութեան համար Սիոնի ընկերացողներուն կուտանք ստորեւ այն հրովարտակին հայերէն քարգնանութիւնը Տիր. Յ. Մանուրի կողմէ կատարուած.

(ԿՆԻՔ ԹԱԳԱՌՈՐԱԿԱՆ)

Ապստոլան Իպն Ալ-Հուսէյն, Շնորհիւն Աստուծոյ,
Քազաւոր Հաւանական Պետութեան Յորդանանու,

Առ պարճանքն ազնուականութեան, իր առաքինութեամբ եւ արժանաւորութեամբ մարդոց մէջ ամենեւնի աջադուռն, որ կը սնորհիք համայնքային եւ կրօնական գործերը իմաստութեամբ, եւ որ օժտուած է վստմութեամբ եւ շուքով եւ վեհանձնութեամբ, մեր սիրեցեալ գործակալը, որ ունի Առաջին Կարգի Ալ-Նահաա Շֆանեանը, Նորին Վսեմութիւն, Բաղիկ Փաշա Նաշաշիպի:

Նկատի ունենալով մեզի ծանօթ Ձեր գովելի նկարագիրն ու համբաւաւոր արժանիքները, Մենք կը հրահարակենք Մեր ներկայ Արքայական Հաւանական (Հասանական) Հրովարտակը, կարգելով Ձեզ իբրեւ Պահապան Ալ-Հարամ Էլ-Շարիֆի եւ Բարձր Վերահսկիչ Սրբաւեղեաց, վստահ ըլլալով որ Ձեր արդիւնաւոր ջանքերովն ու խոհեմութեամբը, պիտի պահեք ապահով կերպով Ալ-Ախա Մզկիթը, որուն շրջակայքը Տեր օրհնած է եւ կարողութիւն տուած մեր զինուորներուն եւ մարտիկներուն զայն վերահաստատելու իր սահմանեալ կարգին մէջ:

Եւ Դուք պիտի տարածեք ձեր հովանաւորութիւնը եւ պաշտպանութիւնը բոլոր համայնքներուն եւ ամենագոյն ուխտաւորներուն եւ պիտի ընեք Ձեր կարելիք երաւեսաւորելու անոնց ապահովութիւնը, եւ պահպանելու անոնց ազատութիւնները, սրբավայրերը, արաբաւորութիւնները եւ պաշտամանք վայրերը եւ արդարութեամբ պիտի որոշեք ամեն խնդիր եւ պահեք ամեն իրաւունք ըստ սահմանեալ գոյալիմակի (Status quo) որ կը կարգաւորէ բոլոր իրաւունքները բոլոր համայնքներուն, մզկիթներուն, եկեղեցիներուն եւ վանքներուն այնպէս որ բոլորն ալ պիտի ապահովուին եւ խաղաղութիւն, իրեհասկացողութիւն վայելեն եւ գերագոյն զաւաթարականները մեծ մարգարէներուն տիարպետներն այնպիսի կերպով որ երեւան ընեն երկնային հաւասքները մարդկային եղբայրութեան կառոյցին մէջ

Արաբ Հոգի վրայ, որ սուրբ է եւ մեծարուած բոլոր կրօններէն ալ, ուր կրօնական պատեամունքներ կը կատարուին, աղօթքներ կը մատուցուին, եւ աւանդներ սրբազան են, այդու իսկ պահելով Օմարի երաւեսիքը եւ ժառանգ մնացած աւանդութիւնները որոնք փոխանցուած են սերունդէ սերունդ իսլամական տարեգրութեանց մէջ:

Եւ Դուք պիտի պահպանե՛ք ի գորու կայսերական Ֆերմանները եւ Հրամանագրերը որ ունին Ամենապատիւ Պատրիարքները, արձանագրելով ամէն իրաւունք մասնաւոր տոմարի մը մէջ, որ պիտի օգտագործուի երբ անհրաժեշտ է եւ պիտի գործադրուի ամէն ժամանակ:

Եւ Դուք պիտի հետեւի՛ք մեր մեծարելի նախնեաց բարի օրինակին, պատկանելով բարին եւ խուսափելով չարէն, վանելով անարդարութիւնը եւ վեր բռնելով Տէրութեան սիւները, Ձեզ առաջնորդ ունենալով Գիրքին համարը. —

«Ով մարդիկ. ճշմարիտ որ Մենք ձեզ ստեղծած ենք արու եւ եգ. եւ Մենք բաժնած ենք ձեզ ազգերու եւ ցեղերու, որ դուք կարենա՛ք հանչնալ զիրար: Ճշմարիտ որ ձեզմէ ամենէն մեծարուածը, Աստուծոյ առաջ ձեր մէջէն ամենէն բարեպաշտն է»:

Թող ամենագործն Աստուած առաջնորդէ Ձեր քայլերը եւ բոլ առաստանէ Ձեր վրայ իւր օրհնութիւնը եւ բարեփոխութիւնը եւ պատիւ Ձեր ջանքերը յաջողութեամբ:

Տրուած Մեր Պալատին մէջ, ի Մուսալլա, Բապի Ալ Աուալի 27րդ օրը Հինիւրէի հազար երեք հարիւր եւ եօթանասուն բուականին եւ Յունուարի 5րդ օրը հազար ինըհարիւր եւ յիսունը մէկ բուականին:

ԱՊՏԱԼԼԱՆ ԻՊՆ ԱԼ-ՀՈՒՍԷՅՆ

Սոյն հրովարտական աջառու պարագան *է մականական այն տրամադրութիւնը որով Վեհ. Քալատորը կը հրամանագրէ, Ս. Տեղեաց իրաւաւարդին մէջ անփոփոխ պահել գոյալիճակը (Status quo).*

Քրիստոնէական հնազոյն դարերէն ի վեր Երուսաղէմի Սրբաւեղիները ճանչցուած են իրենէն սեպհականութիւնը զանազան քրիստոնէայ հաւայեցիներու որոնք գլխաւոր Սրբաւեղիներուն մէջ (մասնաւորապէս Ս. Զարութեան, Ս. Մենդեան, Հաւրարձման՝ եւ Ս. Աստուածածնի Տաճարները) իւրաքանչիւրը ունեցած է իրեն յատկ մասուններ, կրօնաւորաց քնակաւեղիներ, եւ արարողական առանձնաշնորհումներ:

Սրբաւեղեաց բաժնէկից սոյն ազգերէն ամենէն ազդեցիկներն ու տիրականները եղած են Հայեր եւ Յոյներ, իսկ Խաչակիրներու արշաւանքին յետոյ նաեւ Լատիններ: Սոյն երեք ազգերը ցարդ կը պահեն իրենց այդ հանգանակը Սրբաւեղիներու մէջ (*), իրենէն քաջարձակ սեպհականացիներ, մինչ Ղաթի, Ասորի եւ Հապէշ համայնքներ Հայոց Պատրիարքարանի հովանաւորութեան տակ կը վայելին չնչին առանձնաշնորհումներ, առանց ունենալու որ եւ *է սեպհականացի-րութեան հանգանակ:*

Սակայն մինչեւ Ս. Տեղեաց այսօրուան գոյալիճակին վերջնական հաստատումը սոյն երեք գլխաւոր ազգերուն միջեւ՝ տեղի ունեցած են քառական քաղխումներ, իրարու ձեռք յափշտակելու համար՝ նախանձելի իրաւասութիւններ: Դարաւոր այս քաղխումներու մէջէն Երուսաղէմի Ս. Զարութեանց Միաբանութիւնն ու պատրիարքարանը դուրս եկած են պատուով, Ս. Տեղերէն ներս ամենայն նախանձախնդրութեամբ պաշտպանելով Հայ ժողովուրդի իրաւասութիւններն ու առանձնաշնորհումները, ու այսօր հպարտութեան ու քերականի առիթ միայն կրնայ

(*) Սա տարբերութեամբ որ Բերդեճէմի Ս. Մենդեան Տաճարին մէջ Լատիններ բաղդասաբար Հայերու եւ Յայեներու կը վայելին զանազան առանձնաշնորհումներ, իսկ Գերսեմանի Ս. Աստուածածնայ գերեզմանի տաճարէն ներս Լատիններն ոչ մէկ իրաւասութիւն ունին, սոյն տաճար սեպհականութիւնն է միայն Հայ եւ Յայն եկեղեցիներուն:

ըրադ իրաւանշիւր Հայց. Եկեղեցւոյ զուակ հայ ուխտաւորին հաւար երբ կ'այցելէ Երուսաղիմ, տեսնել առաջնակարգ ու փառաւոր այն դիրքը որ Հայ Ժողովուրդը կը վայելէ, յանձին Երուսաղիմի Հայ Պատրիարքութեան ֆիւստնեակի մեծագոյն Սրբախայրերէն ներս, Յունադաւան եւ Պապական մեծ Եկեղեցիներու կողմէն անոնց հոռասարսապաշիւ կարգով մը:

Սրբաեղեաց շուրջ Հայ, Յոյն եւ Լատին Եկեղեցիներու քաղիւմները ի վերջոյ այնքան սուր կերպարմով առին անցեալին մէջ որ, Սրբաեղեաց հարցը ստացաւ քաղաքական հանգամանք ու ԺԹ. դարուն առ մաս կազմեց Արեւելեան խնդրին: Քաղաքական շրջանակներու մէջ, Յունադաւան Եկեղեցւոյն իրաւանց պաշտպան հանդիսացաւ Ռուսիա, իսկ Պապական Եկեղեցին՝ իրեն պաշտպան ունեցաւ Ֆրանսան ու Եւրոպայի կաթողիկոսականները: Մինչ Հայաստանայց Եկեղեցին իրեն զօրավիշ ունենալով միայն իր հաւատքին ուժը եւ իր վստահութիւնը առ Աստուած, յանձին Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան վերցուցած է իր պայքարի քաժինը, եւ հակառակ իր միջոցներու խեղճութեան, պատուով դուրս եկած է այս գուպարէն, ապահովելով իր Ժողովուրդին հաւար Ս. Տէրերէն ներս փառաւորագոյն դիրք մը գոր կը պահէ ցայսօր: Այս պայմաններուն տակ Սրբաեղեաց հարցը պատճառներէն մին հանդիսացած է նաեւ 1852ի Ռուս-Քրիստոնէական պատերազմին:

Սոյն պատերազմին առիթով, Քուրմիոյ Ապստոլիկոսի Սուրբանը միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու հաւար Սրբաեղեաց կեանքոս հարցին, 1852ին հրովարտաւոր մը կը հրաւանագրէ, Սրբաեղիներէն ներս ինչ որ է այն օրերուն զոյալիճակը (Status quo) պահուի անխախտ: Այս սկզբունքը ի գօրու եղաւ միեւն Պաղեստինի վրայ քրիստոնէական իշխանութեան վախճանը, որով միանգամ ընդ միշտ մեղուցանեալ վիճակը ու արգիլուեցան իրաւաստութիւններու փոխադարձ քրոնագրաւումները: Իսկ Պաղեստինի Անգղիական Խնամաստութիւնը՝ եօրը տարիներու փորձառութեան մը շնոր, իր կարգին, յանգեցաւ այն եզրակացութեան որ Սրբախայրերէն ներս ապահովելու հաւար խաղաղութիւնը անհրաժեշտ է որ իր շրջանին եւս իրագործուի զոյալիճակի անխախտ պահպանման սկզբունքը, ու 1924ին իր այս որոշումը հրապարակեց Լոնտոնէն տրածաւում վճռագիրով մը, որ ի գօրու եղաւ Պաղեստինի վրայ Անգլ. Խնամաստութեան անբողջ շրջանին:

Երուսաղիմի Յորդանանեան գրաւումի այս օրերուն վեհ. Ապստոլիկոս Քաղաւորի վերնորեալ հրովարտաւոր, որով կը հրաւանագրէ իր կարգին Սրբաեղիներէն ներս զոյալիճակի (Status quo) անխախտ պահպանումը, շատցոյն շուրջ մը կը քուի, երբ նկատի կ'ունենանք ներկայ օրերն ու անոնց պայմանները, պարագայ մը որ յատկաւ զոնուանութեան կ'արժանագրեմք Սիոնի այս հեղեղին: